

An Evaluation of the Leisure Reading Status in Female Elmiye Schools of Mashhad

Soraya Ziaei

Associate Professor, Department of Knowledge and Information Science Payame Noor University, Mashhad, Iran. E-Mali: soraya.ziaei@gmail.com

Abstract

Purpose: The main purpose of this study is to evaluate the levels of leisure reading among females students of the Elmiye Schools in Mashhad.

Methodology: This practical research was conducted through a descriptive survey method. A questionnaire was used to collect the data. The sample population consists of all the female students of the Elmiye Schools, Mashhad.

Findings: The findings show, 8.94% of the sample believe encouragement from teachers is the most important factor that motivates them. Other important factors were the existence of suitable and necessary resources at the library and reading habits developed from childhood seen by agreements of 8.37% and 8.60% respectively. Discouragement factors include the lack of reading habits (11.47%), homework overload (13.38%), and not having enough proper motivations to study (12.94%).

Conclusion: The result of this research indicates that teachers' encouragement and having access to the necessary resources aid the students of the Elmiye schools (Tolab) gain the information they need from the library. Literacy information workshops can be useful to improve the study rate among students. The use of specialist librarians in Elmiye Schools can also promote book culture and reading. Studying is a good habit to increase women's quality of life and social status.

Keywords: Study, Elmiye Schools, Mashhad.

Citation: Ziaei, S. (2019). An Evaluation of the Leisure Reading Status in Female Elmiye Schools of Mashhad. *Knowledge and Information Management*, 6(1), 81-88.
(DOI): 10.30473/MRS.2020.37421.1327

Received: (24-08-2020)

Accepted: (03-10-2020)

بررسی وضعیت مطالعه غیردرسی در مدارس علمیه خواهران مشهد

ثریا ضیایی

دانشیار، گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، دانشگاه پیام نور، مشهد، ایران.

E-Mali: soraya.ziaei@gmail.com

چکیده

هدف: پژوهش حاضر با هدف بررسی وضعیت مطالعه غیردرسی در مدارس علمیه خواهران مشهد انجام شد.

روش‌شناسی پژوهش: پژوهش حاضر به لحاظ هدف از نوع کاربردی و از حیث روش توصیفی و پیمایشی است. از پرسشنامه جهت گردآوری اطلاعات استفاده شد. جامعه آماری موردنظر شامل کلیه طلاب زن مدارس علمیه شهر مشهد است.

یافته‌ها: یافته‌ها نشان داد که ۸/۹۴ از پاسخگویان عقیده دارند که «تشویق استادان» مهم‌ترین عامل مشوق مطالعه آنان است. عامل دوم «وجود منابع مناسب و موردنیاز در کتابخانه» ۸/۷۳ و سومین عامل «داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی» با ۸/۶ عوامل بازدارنده نیز شامل عادت نداشتن به مطالعه با ۱۳/۴۲، حجم زیاد تکالیف درسی با ۱۳/۳۸ و نداشتن انگیزه کافی و مناسب برای مطالعه با ۱۲/۹۴ به ترتیب مهم‌ترین عوامل بازدارنده مطالعه محسوب می‌شوند.

بحث و نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان داد طلاب با تشویق استادان و دسترسی به منابع موردنیاز، اطلاعات حرفه‌ای موردنیاز خود را از کتابخانه کسب می‌کنند. استفاده از کارگاه‌های سواد اطلاعاتی در ارتقا میزان مطالعه و توانمندی‌های علمی می‌تواند مؤثر باشد. استفاده از کتابداران متخصص در مدارس علمیه نیز می‌تواند باعث ترویج فرهنگ کتاب و کتاب‌خوانی شود. مطالعه عادت مناسبی برای افزایش کیفیت زندگی و جایگاه اجتماعی زنان به شمار می‌رود.

واژه‌های کلیدی: مطالعه، مدارس علمیه، مشهد

استناد: ضیایی، ثریا (۱۳۹۸). بررسی وضعیت مطالعه غیردرسی در مدارس علمیه خواهران مشهد. مدیریت اطلاعات و دانش‌شناسی، ۵(۴)، ۸۱-۸۸.

(DOI): 10.30473/MRS.2020.37421.1327

تاریخ دریافت: (۱۳۹۹/۰۶/۰۳)

تاریخ پذیرش: (۱۳۹۹/۰۷/۱۲)

مقدمه

کتاب به‌عنوان یک عنصر فرهنگی در همه حال مورد توجه ملل در اعصار مختلف بوده است. این شاخص فرهنگی با نفوذ خود ضمن انتقال دانش به مخاطب، بینش او را نسبت به محیط اطراف و دنیای پیرامون خود تغییر داده و روح تازه‌ای به خواننده خود می‌دهد، دریچه‌ای که هر انسانی را با افکار و اندیشه دیگران آشنا کرده، به آدمی بصیرت می‌دهد تا شعاع دید خود را گسترش داده و او را همه حال با خود همراه می‌کند.

امروزه مطالعه یا خواندن، یکی از مهم‌ترین ابزارهای ارتباطی ما با جهان پیرامون و به‌ویژه آثار به‌جا مانده از دیگران است. یکی از مهم‌ترین فواید مطالعه، افزایش گنجینه لغات است. کسانی که عادت به مطالعه دارند، از گنجینه خوب لغات بهره‌مند هستند. مهم‌ترین حسن آن «یادگیری» است، فرایندی که بشر در طول قرن‌های متمادی به دنبال کسب آن بوده و لازمه پیشرفت و توسعه است. نظام‌های آموزشی جوامع پیشرفته، علاوه بر تشویق افراد به مطالعه کتاب‌های درسی، آن‌ها را به مطالعه غیردرسی نیز هدایت می‌کنند و از این طریق به ایجاد عادت مطالعه در افراد همت می‌گمارند. از این رو، در این جوامع، مطالعه به یک عادت درونی تبدیل می‌شود و افراد حتی پس از پایان تحصیلات مدرسه‌ای یا دانشگاهی، مطالعه را یکی از نیازهای اساسی خود می‌دانند. در دنیای متغیر قرن ۲۱ که هرروز در زمینه‌های علمی، هنری، سیاسی، اقتصادی و ... یک اتفاق تازه می‌افتد و خط جدیدی به راه می‌افتد کتاب و مطالعه جایگاه ویژه‌ای دارد و دیگر مثل سابق کار افراد منحصر به فرد نیست، ما در هر شغل و مقامی لازم است به‌طور مرتب مقداری از وقت خود را به مطالعه و مطالب اختصاص دهیم، چه این مطالب از روزنامه یا مجلات یا کتاب‌های گوناگون باشد.

در ایران با وجود تلاش‌های گسترده در زمینه ارتقای سواد خواندن و نوشتن و نیز افزایش سطح تحصیلات به‌ویژه در مقاطع دانشگاهی و سطح تکمیلی، هنوز نرخ مطالعه از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست. موضوع پایین بودن نرخ مطالعه ایران سال‌هاست به شکل‌های مختلف در محافل و مناسبت‌های مختلف، سایت‌های خبرگزاری‌ها و روزنامه‌ها، به‌ویژه در ایام هفته کتاب و زمان برگزاری نمایشگاه بین‌المللی کتاب انعکاس یافته است. شاهد پایین بودن نرخ مطالعه گزارش‌های آماری داخلی است. بنابر آمارهای منتشره تا سال ۱۳۸۷، حداکثر میانگین ساعت مطالعه در روز برای هر فرد ایرانی، ۱۸ دقیقه بوده است. اما طبق نظرسنجی سال ۱۳۸۷ از یک نمونه ۱۷

هزارنفری، تجمیع سرانه مطالعه در کشور در سه بخش کتاب (کتاب‌های درسی، قرآن و ادعیه و مطالعه در فضای مجازی)، روزنامه و نشریات، میانگین مطالعه از ۷۰/۴۳ دقیقه در روز و در سال ۱۳۸۸ به ۷۶ دقیقه در روز افزایش یافته است که البته در مورد روایی این سرانه‌های مطالعه ارائه شده با توجه به شواهد عینی تردید وجود دارد. (کریمی صدر، ۱۳۹۵).

مطالعه عادت مناسبی برای افزایش کیفیت زندگی و جایگاه اجتماعی زنان به شمار می‌رود. مطالعه همچنین سبب گسترش دانش و اطلاعات و افزایش شمار و دامنه فرهنگ و آژگان زنان شده و قابلیت تمیز را در آنان پرورش می‌دهد که همه این‌ها سبب افزوده شدن بر سرمایه فرهنگی زنان می‌شود. هر چه سرمایه فرهنگی زنان بیشتر شود، بهتر می‌توانند در جامعه خود عمل کرده و پیشرفت کنند. زنی که اهل مطالعه است همواره دامنه اطلاعات بهداشتی، اجتماعی، سیاسی خود را گسترش می‌دهد و از این رو، از اوضاع و احوال محیط زندگی خویش و همچنین شرایط و موقعیت‌های گوناگون تصمیم بگیرند.

عادت به مطالعه مانند سایر عادت‌های زندگی روزمره، امری اکتسابی است که می‌تواند به بهترین نحو در خانواده‌ها از والدین به فرزندان ارتقاء یابد. در همین راستا، زنان که مسئولیت پرورش نسل آینده را دربروند توسعه فرهنگی و اجتماعی بر عهده دارند نیازمند نوسازی آگاهی‌ها و افزایش دانستی‌های خود از این طریق می‌باشند. مطالعه با هر قصدی که انجام شود، لذت یا سرگرمی، یادگیری و یا تصمیم‌گیری بهتر، تغییراتی در فکر و اندیشه ایجاد می‌کند که اگر توسعه یابد رشد فکری و روشنی را به دنبال دارد.

این پژوهش اطلاعاتی را در اختیار حوزه کتابخانه‌های مدارس علمیه قرار می‌دهد تا به‌نوعی در برنامه‌ریزی‌های درسی و آموزشی بتوانند شرایطی را ایجاد نمایند که افزون بر تقویت سطح یادگیری آنان، بتواند به طلاب زن در جهت بالابردن فرهنگ مطالعه نیز کمک نماید. افزون بر این، باید توجه داشت که ارتقای سطح مطالعه باعث خواهد شد که زنان نسبت به جهان اطرافشان فعال‌تر و پویاتر شده‌اند و این امر به بهبود وضعیت اجتماعی افراد نیز کمک خواهد کرد. می‌کند.

ضیایی و بحرالعلوم طباطبائی در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت مطالعه آزاد مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد» به مقایسه وضعیت مطالعه ۳۸۵ نفر از مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد در سال ۱۳۹۴ پرداخته است. این پژوهش به روش پیمایشی و با استفاده از پرسشنامه انجام شد. بر اساس یافته‌های

حاصل از این پژوهش نشان داد که بین میزان مطالعه به تفکیک جنسیت تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. ولی بین میزان مطالعه به تفکیک شغل تفاوت وجود دارد، به ترتیب کارگر، کارمند، آزاد، محصل، دانشجو، خانه‌دار، بیکار (ضیایی و بحرالعلوم طباطبائی، ۱۳۹۴).

امیدیان در پژوهشی به نام «بررسی عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه در میان مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهرستان مسجد سلیمان» به شناسایی عوامل بازدارنده و ترغیب‌کننده مطالعه مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهرستان مسجد سلیمان پرداخته است. یافته‌های پژوهش نشان داد که نزدیک به ۹۰ درصد از شرکت‌کنندگان در پژوهش و عوامل ترغیب‌کنندگان و بازدارنده از مطالعه ارتباط معنی‌داری وجود دارد. بین میزان تحصیلات مراجعان و عوامل بازدارنده و ترغیب‌کنندگان ارتباط معناداری مشاهده نشد. عوامل مهم‌ترین ترغیب‌کنندگان مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهرستان مسجد سلیمان به مطالعه به ترتیب عبارت‌اند از: خدمات رایگان کتابخانه (۹/۸۲) خانواده (۸/۷۶) برخوردار بودن کتابخانه از کتاب‌های مناسب. مهم‌ترین عوامل بازدارنده مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهرستان مسجد سلیمان به ترتیب عبارت‌اند از: نداشتن انگیزه کافی برای مطالعه (۹/۷۳) بی‌توجهی به نظم و برنامه‌ریزی در اداره زندگی و اهمیت ندادن به تخصیص وقت برای مطالعه (۶/۵۱) در دسترس نبودن کتاب‌های موردنیاز و مورد علاقه در کتابخانه‌ها کتاب‌فروشی‌ها (۳/۴۹) (امیدیان، ۱۳۹۵).

در پژوهشی که با عنوان «تأثیر مطالعه کتاب‌های معنوی و حماسی بر ارزش‌های اسلامی - ایرانی و رفتار اخلاقی دانش آموزان دختر با زمینه انحرافات» انجام شد، مشخص گردید که مطالعات اجمالی می‌تواند به‌طور معنی‌داری هم خواندن و درک مطلب و هم سرعت خواندن زبان آموزان را بهبود بخشد. (امیرکانیان، مهram و سعیدی رضوانی، ۱۳۹۶).

در پژوهش غفاری و هنرجو، مهم‌ترین راهکارهای ترویج مطالعه، شامل: توجه به نیازهای اطلاعاتی، انجام پژوهش‌هایی در رابطه با نیازسنجی منابع درخواستی و مثبت نشان دادن تأثیر مطالعه بر سایر یادگیری‌ها اعلام شده است (غفاری و هنرور، ۱۳۹۷).

در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز» مشخص شد که ۶۶ درصد از شرکت‌کنندگان، به مطالعه علاقه زیاد و یا بسیار زیاد دارند. اما ۴۱ درصد آن‌ها کمتر از یک ساعت در طول شبانه‌روز مطالعه می‌کنند. ۵۵ درصد از آن‌ها مطالعه کتب درسی، ۲۰

درصد کتب غیردرسی و ۲۳ درصد هر دو را عنوان کردند. نتایج این مطالعه نشان داد که میانگین میزان مطالعه و همچنین وجود انگیزه برای مطالعه در بین دانشجویان پایین است (هادیانفرد و غیبی، ۱۳۹۷).

نتایج پژوهش جواهری و محمدی با عنوان «تأملی در وضعیت مطالعه دانشجویان با تأکید بر نقش خانواده و دانشگاه: مطالعه موردی سه دانشگاه دولتی» حاکی از آن است که میانگین میزان مطالعه نمونه تحقیق به‌طور روزانه سه ساعت و نیم است که دو ساعت و نیم آن به مطالعه درسی و یک ساعت به مطالعه غیردرسی اختصاص دارد. میزان مطالعه دانشجویان رشته‌های مختلف تفاوت چندانی ندارد و به‌طور تقریبی در تمامی رشته‌ها نزدیک به ۵۰ درصد دانشجویان کمتر از یک ساعت در روز به مطالعه می‌پردازند. خانواده قبل از ورود به دانشگاه نقش مؤثرتری در شکل دادن به مطالعه جوانان دارد. اما پس از ورود به دانشگاه، فرصت‌های اجتماعی موجود در دانشگاه و معنای منسوب به مطالعه کردن نقش تعیین‌کننده‌تری دارد (جواهری و محمدی، ۱۳۹۷).

در نتایج پژوهش نگی که با هدف شناسایی عوامل مؤثر بر افزایش میزان مطالعه آزاد و غیردرسی در دانش آموزان و تأثیر عملکرد درسی و تحصیلی آنان صورت گرفت، مشخص شد که نزدیک ۶۰ درصد از افراد از کتابخانه‌های عمومی، شخصی و آموزشگاهی استفاده می‌کردند. در این پژوهش امکانات محدود کتابخانه‌ها، نبود فرهنگ مطالعه غیردرسی و ارزش‌های حاکم بر جامعه، از عمده‌ترین عوامل موانع رشد مطالعه غیردرسی به شمار می‌رفت (نگی، ۱۹۹۸).

گاردینر^۱ در پژوهش خود نشان داد که دانش‌آموزانی که اغلب مطالعه غیردرسی دارند، از سطح سواد و علم بیشتری برخوردارند و پیشرفت تحصیلی و معدل درسی بهتری دارند. یافته‌های این پژوهش نشان داد که اگر به دانش آموزان در پایان کلاس وقت برای مطالعه داده شود، این کار میزان انگیزه مطالعه را در آنان افزایش می‌دهد (گاردینر، ۲۰۰۱).

در پژوهشی دیگر توماس^۲ نشان داد که مطالعه غیردرسی نقش بسیار مهمی در موفقیت افراد دارد و علیرغم این نقش سازنده، در کل جامعه آمریکا و بخصوص در بین دانشجویان و اعضای هیئت‌علمی دانشگاه‌ها نسبت به دهه‌های گذشته، میزان مطالعه غیردرسی به‌طور قابل‌توجهی روبه کاهش داشته

1. Gardiner

2. Thomas

۲۰ گویه استفاده شد. به منظور تعیین روایی این پرسشنامه با اخذ نظر تعدادی از متخصصان کتابداری و علوم تربیتی سوالات بازنگری و اصلاح شد. ضریب آلفای کرونباخ نیز برای بخش اول پرسشنامه (عوامل مشوق) ۰/۸۱ و برای بخش دوم (عوامل بازدارنده) ۰/۷۷ به دست آمد. جامعه آماری پژوهش کلیه مراجعان کتابخانه‌های مدارس علمیه مشهد که تعداد کل آن‌ها حدود ۱۰۰۰ نفر بود و بر اساس فرمول کوکران تعداد ۲۷۲ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند.

ویژگی‌های جمعیت شناختی

بر اساس جدول ۱، بیشترین افراد متأهل بودند (۱۹۱ نفر یا ۷۰/۲ درصد)، بیشترین افراد در سال تحصیلی چهارم (۱۳۵ نفر یا ۴۹/۶ درصد)، اغلب در رده سنی ۲۱ تا ۲۵ سال (۹۶ نفر یا ۳۵/۳ درصد)، بیشترین افراد دارای تحصیلات حوزوی (۱۳۵ نفر یا ۴۹/۶ درصد) بودند.

جدول ۱. ویژگی‌های فردی مراجعان (N=۲۷۲)

متغیر	سطوح متغیر	فراوانی	درصد
وضعیت تأهل			
مجرد	۷۵	۲۷/۶	
متأهل	۱۹۱	۷۰/۲	
بی‌پاسخ	۶	۲/۲	
سال تحصیلی			
اول	۵۸	۲۱/۳	
دوم	۲۵	۹/۲	
سوم	۳۸	۱۴	
چهارم	۱۳۵	۴۹/۶	
بی‌پاسخ	۱۶	۵/۹	

سن

کمتر از ۲۰ سال	۳۵	۱۲/۹
بین ۲۱ تا ۲۵ سال	۹۶	۳۵/۳
بین ۲۶ تا ۳۰ سال	۸۰	۲۹/۴
بالای ۳۰ سال	۳۴	۱۲/۵

مقطع تحصیلی

دوره عمومی	۵۸	۲۱/۳
سطح ۲	۲۵	۹/۲
علوم انسانی	۳۸	۱۴
حوزوی	۱۳۵	۴۹/۶

است. دلیل این عدم رغبت به مطالعه غیردرسی افزایش انواع و اشکال مختلف رسانه‌ها و خدمات رسانه‌ای و مقدار زمانی است که این رسانه‌ها در اوقات فراغت به خود اختصاص می‌دهند. همچنین در طی سال‌های اخیر کاهش توان اقتصادی خانواده‌ها و گرانی منابع اطلاعاتی می‌تواند دلیل دیگری بر کاهش میزان مطالعه غیردرسی باشد. توماس خاطر نشان کرد شاید دلیل دیگر مطالعه غیردرسی توقف آموزش شیوه‌های مطالعه و کتاب‌خوانی بعد از مقطع متوسطه و سطوح بالاتر و کاهش میزان تبلیغ و ترویج مطالعه باشد (توماس، ۲۰۰۹).

ساسی^۱ در پژوهش خود به نقش کتابخانه‌های عمومی بر توانمندسازی زنان پرداخته است. در این پژوهش، جامعه مورد مطالعه زنان عضو کتابخانه منطقه‌ای هستند. نتایج پژوهش نشان می‌دهد که منابع اطلاعاتی مختلف کتابخانه، زیرساخت و امکانات کتابخانه برای برآوردن نیازهای اطلاعاتی زنان باید توسعه یابد. اکثریت زنان تحت مطالعه از برنامه‌های فناوری اطلاعات آگاه نیستند. از تجزیه و تحلیل اطلاعات، می‌توان نتیجه گرفت که کتابخانه‌ها نقش مهمی بر توانمندسازی زنان ایفا می‌کنند (ساسی، ۲۰۱۴).

در پژوهشی (پفوست، شفر و آرتلت^۲، ۲۰۱۶) به نگرش و رفتار مطالعاتی مادران و دانش آموزان پرداخته است. نتایج پژوهش آن‌ها نشان می‌دهد مطالعه دانش آموزان باعث رشد و شکوفایی آن‌ها در اجتماع می‌شود و والدین چنین محیط‌هایی را تشکیل می‌دهند. پرسشنامه بین ۳۵۰ دانش آموز پایه نهم برای ارزیابی نگرش آن‌ها نسبت به مطالعه (با توجه به بعد سودمندی و لذت بردن) توزیع شد. از مادران در مورد نگرش و رفتار مطالعاتی آن‌ها مصاحبه به عمل آمد. نتایج پژوهش نشان داد که رابطه معنی‌دار مثبتی بین نگرش و رفتار مطالعاتی مادران و دانش آموزان وجود دارد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی - پیمایشی است. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسشنامه ضیایی (۱۳۹۵) که در سه بخش تهیه شده است استفاده شد. بخش اول جهت مشخص شدن ویژگی‌های فردی و آموزشی طلاب کتابخانه‌های مدارس علمیه، بخش دوم برای سنجش عوامل مشوق مطالعه آزاد که شامل ۱۴ گویه و بخش سوم در عوامل بازدارنده مطالعه آزاد با

1. Sasi

2. Pfost, M., Schiefer, I. & Artelt

یافته‌های پژوهش

سؤال ۱. عوامل مشوق مطالعه آزاد در میان در میان طلاب مدارس علمیه کدامند؟

جهت مشخص شدن عوامل مشوق مطالعه در بین طلاب ۱۴ گویه مورد سؤال قرار گرفت، سپس با استفاده از آزمون

فریدمن، مشخص گردید که بین گویه‌ها اولویت وجود دارد. با توجه به جدول ۳، مشخص شد که از نظر جامعه مورد بررسی «تشویق استادان»، «وجود منابع مناسب و موردنیاز در کتابخانه» و «داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی» به ترتیب اولویت جزو ۳ مورد مهم در دیدگاه طلاب است

جدول ۲. آزمون فریدمن اولویت عوامل مشوق مطالعه در میان طلاب مدارس علمیه

مقدار	آماره
۲۸۳/۹۶۶	کی دوی فریدمن
۱۳	درجه آزادی
۰/۰۰۰۱	سطح معنی‌داری

جدول ۳. میانگین رتبه‌ها و رتبه برای اولویت‌بندی عوامل مشوق مطالعه (افزایش میزان مطالعه) در میان طلاب

عوامل	میانگین رتبه‌ها	اولویت
داشتن عادت به مطالعه از دوران کودکی	۸/۶	۳
تشویق والدین	۸/۵۴	۴
آموزش روش صحیح مطالعه	۷/۸	۷
داشتن کتابخانه شخصی	۶/۱۱	۱۳
وجود کتابخانه در محل تحصیل	۸/۰۳	۶
وجود منابع مناسب و موردنیاز در کتابخانه	۸/۷۳	۲
زیبا و مجهز بودن کتابخانه	۶/۶	۱۱
رفتار مناسب کتابدار	۷/۷۹	۸
تشویق استادان	۸/۹۴	۱
افزایش سطح درآمد خانواده	۴/۵	۱۴
سطح تحصیلات والدین و دیگر اعضای خانواده	۷/۳۲	۹
برگزاری مسابقات کتاب‌خوانی	۶/۱۵	۱۲
تشویق دوستان	۶/۸	۱۰
مطالعه والدین	۸/۱۹	۵

سؤال ۲. عوامل بازدارنده مطالعه آزاد در میان

طلاب مدارس علمیه شهر مشهد کدامند؟

با توجه به جدول ۴ مشخص می‌شود که عادت نداشتن به

مطالعه به‌عنوان اولین عامل بازدارنده مطالعه است. عوامل بعدی حجم زیاد تکالیف درسی و نداشتن انگیزه کافی و مناسب برای مطالعه می‌باشند.

جدول ۴. میانگین رتبه‌ها و رتبه برای اولویت‌بندی عوامل بازدارنده مطالعه در میان طلاب مدارس علمیه

عوامل	میانگین رتبه‌ها	اولویت
شبکه‌های اجتماعی (فیس بوک، تلگرام، اینستاگرام) و ...	۱۲/۷۹	۴
نداشتن وقت کافی	۱۲/۱۷	۶
نداشتن زبان خارجی	۶/۸۱	۱۸
مشکلات اقتصادی خانواده	۶/۶	۲۰
شرایط نامناسب آموزشی و پرورشی	۱۰/۲۳	۱۲

ادامه جدول ۴: میانگین رتبه‌ها و رتبه برای اولویت‌بندی عوامل بازدارنده مطالعه در میان طلاب مدارس علمیه

۵	۱۲/۷۴	تماشای تلویزیون
۱	۱۳/۴۲	عادت نداشتن به مطالعه
۱۵	۹/۴۱	کمبود کتابخانه‌های عمومی
۹	۱۱/۱۸	عدم دسترسی به کتاب‌های مورد علاقه
۳	۱۲/۹۴	نداشتن انگیزه کافی و مناسب برای مطالعه
۱۴	۹/۹۴	استفاده از اینترنت
۲	۱۳/۳۸	حجم زیاد تکالیف درسی
۱۳	۱۰/۱۸	فقدان مواد خواندنی جالب و مناسب
۱۰	۱۱/۰۸	ضعف تبلیغات در زمینه مطالعه
۱۶	۸/۵۶	ترجمه‌های نامناسب کتاب‌های خارجی
۷	۱۱/۹۸	بها ندادن مردم به علم و دانش
۱۷	۷/۷۱	برنامه‌های ورزشی، تفریحی و هنری
۱۹	۶/۷۵	تیراژ پایین کتاب
۸	۱۱/۳۴	گران بودن کتاب
۱۱	۱۰/۸	بازی‌های رایانه‌ای

سؤال ۳. انگیزه طلاب مدارس علمیه از مطالعه**چیست؟**

جهت مشخص شدن انگیزه‌های طلاب با استفاده از آزمون فرید من اقدام به اولویت‌بندی خواهیم کرد. لذا، فرضیه‌های به

صورت زیر خواهند بود.

فرض صفر: بین انگیزه طلاب از مطالعه اولویت وجود ندارد.

فرض یک: بین انگیزه طلاب از مطالعه اولویت وجود دارد.

جدول ۵. آزمون فرید من اولویت انگیزه طلاب از مطالعه

آماره	مقدار
کی دوی فرید من	۱۱۳/۶۲۴
درجه آزادی	۲
سطح معنی‌داری	۰/۰۰۰۱

همان‌طور که از جدول ۵ ملاحظه می‌شود، چون سطح معنی‌داری آزمون فرید من معادل ۰/۰۰۰۱ است. لذا، فرض

صفر را رد و فرض مقابل را می‌پذیریم. یعنی بین انگیزه طلاب از مطالعه اولویت وجود دارد.

جدول ۶. میانگین رتبه‌ها و رتبه برای اولویت‌بندی

عوامل	میانگین رتبه‌ها	اولویت
کسب اطلاعات حرفه‌ای	۲/۴۳	۱
پر کردن اوقات فراغت	۱/۱۷	۳
کسب آرامش روحی	۱/۸۷	۲

بحث و نتیجه‌گیری

در پاسخ به پرسش اول پژوهش مبنی بر «عوامل مشوق مطالعه غیردرسی در میان طلاب زن شهر مشهد کدامند؟

یافته‌های نشان داد که ۸/۹۴ از پاسخگویان عقیده دارند که تشویق استادان مهم‌ترین عامل مشوق مطالعه آنان است و عامل دوم «وجود منابع مناسب و موردنیاز در

کتابخانه با ۸/۷۳ بوده‌اند. اما سطح درآمد خانواده با ۴/۵ کمترین تأثیر را در میان عوامل داشته است. بر این اساس مشخص می‌شود که این قشر از جامعه از نظر استادان و منابع کتابخانه در وضع مطلوبی قرار دارند و با توجه به اینکه کتابخانه شخصی و سطح درآمد خانواده به‌عنوان آخرین عوامل مطرح شده‌اند، درواقع بی‌اثر بودن آن‌ها نشان می‌دهد. این نکته بسیار حائز اهمیت است که اگر محیط تحصیلی فرد از همه نظر مطلوب باشد به‌طور حتم سطح مطالعه افراد نیز افزایش خواهد داشت. در پرسش دوم این پژوهش «عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی در میان طلاب زن شهر مشهد کدامند؟ نتایج نشان داد که طلاب اولین عامل بازدارنده را «عادت نداشتن به مطالعه» با ۱۳/۴۲ بیان داشته‌اند، حجم زیاد تکالیف درسی نیز عامل دوم بازدارنده بود. در پژوهش‌های پیشین ازجمله مسعودی (۱۳۹۰)، گوش دادن به موسیقی، زیادی تکالیف مدرسه و تلفن همراه جزو عوامل عدم مطالعه بود. اسمیت^۱ (۲۰۰۹) نیز حجم زیاد تکالیف درسی را مشابه این پژوهش ازجمله عوامل بازدارنده مطالعه غیردرسی معرفی کرده است. هرچند در این قسمت ندانستن زبان خارجی به‌عنوان عامل بازدارنده مطرح نشده است. دلیل این موضوع می‌تواند الزام طلاب در یادگیری زبان عربی جهت استفاده آن در فعالیت‌ها علمی دانست. افزون بر این بیشتر منابع مورد استفاده آنان به زبان فارسی و عربی است.

در پرسش سوم انگیزه طلاب زن از مطالعه چیست؟ یافته‌ها نشان داد که به ترتیب اولویت «کسب اطلاعات حرفه‌ای» با میانگین ۲/۴۳، «کسب آرامش روحی» با میانگین ۱/۸ و پر کردن اوقات فراغت با ۱/۱۷ به ترتیب عوامل انگیزشی مراجعان هستند. این نتایج با نتایج پژوهش کومار^۲ (۲۰۱۱) تقریباً مشابه است و پژوهش مسعودی (۱۳۹۰) نیز حاکی از آن بود که اکثر دانش‌آموزان به‌واسطه علاقه شخصی (۵۸/۵٪) و یادگیری مطالب جدید (۵۱/۹٪) مطالعه می‌کنند. این نتایج با یافته‌های پژوهش اسمیت (۲۰۰۹) که گزارش کرده بود دانش‌آموزان بیشتر چون خسته و کسل می‌شوند و کاری برای انجام ندارند (۵۷/۹٪) و همچنین اجبار معلمان (۵۵/۹٪) به مطالعه می‌پردازند، مغایر بود.

جامعه مورد بررسی، با توجه به مسئولیت‌هایی که در آینده خواهند داشت باید بتوانند مطالعه را به‌عنوان یکی از عادات همیشگی خود مدنظر قرار دهند به‌عبارت‌دیگر، مطالعه کتاب نیاز ضروری طلاب برای پاسخگویی به شبهات است. افزون بر این در این پژوهش مشخص گردید که وضعیت کتابخانه‌های حوزه‌های علمیه به حدی قابل قبول و مورد تأیید طلاب است که هیچ مشکلی در جهت تهیه منابع وجود ندارد. این مورد در هیچ‌یک از پژوهش‌های قبلی وجود نداشته است و حتی کمبود منابع مناسب، گرانی و جدید نبودن منابع به‌عنوان یکی از «موانع استفاده و یا مطالعه» در پژوهش‌هایی ازجمله نگی (۱۹۹۸)، توماس (۲۰۰۹) و ساسی (۲۰۱۴) مطرح شده بود. هرچند امیدیان (۱۳۹۵) برخوردار بودن کتابخانه از کتاب‌های مناسب را به‌عنوان یکی از عوامل ترغیب مراجعان به کتابخانه شناسایی کرده است.

یافته‌های پژوهش حاکی از اقبال شبکه‌های مجازی در میان افراد بود. در این راستا، با توجه به مسائل خاص استفاده از اینترنت و شبکه‌های اجتماعی، باید زمینه ارتقا سواد اطلاعاتی طلاب نیز در برنامه‌ریزی‌های درسی دیده شود. ارائه یک واحد درسی تحت عنوان «سواد اطلاعاتی» در برنامه درسی طلاب پیشنهاد می‌شود. حتی می‌توان با برگزاری کارگاه‌های آموزشی زمینه این نوع مهارت‌ها را ایجاد و ارتقا بخشید تا این گروه از طالبان علم نیز بتوانند با سرعت و توانمندی بیشتری از منابع علمی استفاده نمایند.

میزان مطالعه و گرایش به کتاب از مهم‌ترین شاخص‌های رشد و توسعه محسوب می‌شود. در همین رابطه مطالعه کتاب‌های غیردرسی، می‌تواند تسهیل‌کننده یادگیری و آموزش طلاب باشد. افزون بر این افراد را به‌سوی فعالیت و پژوهش‌بیشتر سوق می‌دهند و قوه تفکر، استدلال و جامع‌نگری آن‌ها را تقویت می‌کنند.

منابع

- باورصاد امیدیان، مهرداد، (۱۳۹۵). بررسی عوامل ترغیب‌کننده و بازدارنده مطالعه در میان مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهرستان مسجد سلیمان، *سومین کنفرانس بین‌المللی علوم و مهندسی، استانبول - کشور ترکیه*، مؤسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا، https://www.civilica.com/Paper-ICESCON03-ICESCON03_283.html
- روزنامه اطلاعات (سرانه مطالعه هر نفر در کشور ۲ دقیقه است (۱۳۸۱)، سال هفتاد و هفتم. شماره ۲۲۶۱۷، سه‌شنبه ۷ آبان.
- جواهری، فاطمه و محمدی، امیر (۱۳۹۷). تأملی در وضعیت مطالعه دانشجویان با تأکید بر نقش خانواده و دانشگاه؛ مطالعه موردی سه دانشگاه دولتی. *راهبرد فرهنگ*، ۱۱(۴۱).
- ضیایی، ثریا و بحرالعلومی، فایزه (۱۳۹۴) بررسی وضعیت مطالعه آزاد مراجعان کتابخانه‌های عمومی شهر مشهد. *اولین همایش ملی خواندن - ۲۸ و ۲۹ آبان ماه ۱۳۹۴ - دانشگاه کردستان*.
- غفاری، سعید و هنرجو، مریم (۱۳۹۷). راهکارهای ارتقای فرهنگ مطالعه در میان زنان عضو کتابخانه‌های عمومی شهر ملایر. *فصلنامه علمی زن و فرهنگ*، ۹(۳۶).
- کریمی صدر، نجمه (۱۳۹۵). بررسی وضعیت مطالعه غیردرسی زنان شاغل و خانه‌دار شهرستان زاهدان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی. دانشگاه پیام نور.
- مسعودی، میترا (۱۳۹۰). بررسی میزان مطالعه آزاد دانش‌آموزان دوره متوسطه شهر مشهد و تأثیر اینترنت و سایر عوامل بر آن. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری. دانشگاه پیام نور.
- هادیانفرد، علی‌محمد و غیبی، مریم (۱۳۹۷). بررسی وضعیت مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جندی‌شاپور اهواز. *فصلنامه توسعه آموزش جندی‌شاپور*، ۹(۴).
- Gardiner, S. (2001). The minutes a day for silent reading. *Educational Leadership*, 2(59), 15-50
- <http://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1488&context=libphilprac>
- Kumar, D., Singh, R., & Siddiqui, J. A. (2011). Newspaper reading habits of university students: A case study of Chaudhary Charan Singh University, India. *Library Philosophy and Practice*, 1.
- Nagy, A. (1998). Diploma factory and training intellectuals: Reading culture and habits of library use of college and university student- Konyvtan Figyeli. 44(314), 43-60
- Pfost, M., Schiefer, I. M., & Artelt, C. (2016). Intergenerational continuity in attitudes toward reading and reading behavior. *Learning and Individual Differences*, 51(2), 179-188.
- Sasi, P. K. (2014). Role of public libraries on women empowerment: A study with a special reference to district library Malappuram. *Journal of Humanities and Social Science*, 19(10), 36-42.
- Smith, N. L. (2010). A Study of Middle Grades Students' Reading Interests, Habits, and Achievement.
- Thomas, L. L. (2009). Rescuing Reading at the Community College. *The Journal of the Virginia Community College*, 14(1), 5-14.